

Загальноміське професійне товариство взаємодопомоги друкарів Львова в 1856–1867 роках. Аналіз діяльності

Берест І. Р., Українська академія друкарства

На основі документів, принципу історизму, наукового та об'єктивного підходу у статті зроблено спробу проаналізувати та показати значення львівських друкарів та їх роль у розвитку галицького суспільства. Також висвітлено важливість та проблематичність різнобічного дослідження найдавнішої історії виникнення, формування й розвитку професійного товариства взаємодопомоги друкарів Львова, досліджено поетапно історію та діяльність цієї організації. Загалом, професійні спілки виникали як незалежні колективні організації самозахисту у формі робітничих товариств та Кас взаємодопомоги. Упродовж першої половини ХІХ ст. відбувалася кристалізація діяльності профспілок під дією різних заходів із боку адміністрацій, поліції, владних структур, що сприяло подальшому згуртуванню робітництва та створення загальноміського Товаришування друкарів Львова. Тому закономірно, що в основі їхньої діяльності стала робітнича солідарність, взаємна підтримка та допомога. Діяльність професійної спілки регламентували статuti. Метою створення та діяльності організації були, насамперед, соціально-економічні та культурно-освітні цілі. Їх затверджували відповідні органи державної влади, які не допускали профспілок до участі в політичному житті.

Таким чином, короткий період 1860–1880-х років можна розглядати як окремий етап у процесі становлення масовості профспілкового руху в Галичині. Окрім профспілок поліграфістів, у багатьох міських населених пунктах краю з'явилися і стали діяльними товариства братньої допомоги слюсарів, каменярів, теслярів, столярів, будівельників, кахлярів, металістів, лікарів, аптекарів, працівників торгівлі, пошти, державних службовців, адвокатів і багато інших.

Досліджувана проблема, що детально розкрита в статті, має цінне наукове значення, оскільки дає змогу вирішити одне з найважливіших питань – історичного досвіду діяльності профспілкових організацій Львова, зокрема до питань, які поки що не стали об'єктом комплексних досліджень.

Ключові слова: друкарі; товариство; допомога; взаємодопомога; профспілки; внески; вдови; сироти

Lviv printings general professional association of mutual assistance in 1856-1867. Analysis of activity

Berest I. R., Ukrainian Academy of Printing

The attempt to analyze and show the important role of Lviv printers and to describe their role in the development of Galician society has been made in the article. This attempt has been made on the basis of documents, the principle of historicism, scientific and objective approach. The importance and problematic of the comprehensive study of the oldest history of the creation, formation and development of Lviv printers' professional co-operation of mutual assistance has been highlighted, and the history and activities of this organization in stages have been described. In general, trade unions emerged as an independent united self-defense organizations and they were formed in the form of workers' associations and mutual assistance funds. During the first half of the nineteenth century the crystallization of the activities of trade unions happened under the influence of various measures, hold by the administrations, the police and the authorities. This contributed to the further unification of labor and the creation of all-city union of printers in Lviv. It is quite logical that the basis of their actions was their desire to achieve and get the working solidarity, mutual support and assistance. The activities of the trade union were regulated by the statutes. First of all, the purpose of the establishment and operation of the organization was socio-economic, cultural and educational ones. Those purposes were approved by the relevant state authorities and, thus, prevented trade unions from participating in political life.

The short period of the 1860-1880s can be considered to be a separate stage in the process of the formation of the mass trade union movement in Galicia. Together with the trade unions of printers, settlers, brokers, masons, carpenters, builders, tanneries, metal workers, doctors, pharmacists, tradesmen, postmen, civil servants, lawyers and many others united and became active partners of the region.

The problem, which has been investigated in the article, has a valuable scientific significance as it allows to solve one of the most important issues: to get the historical understanding of activities of Lviv trade union organizations, which have not been thoroughly studied yet.

Keywords: *printers, society, help, mutual help, trade unions, donations, widows, orphans*

Профессиональное товарищество взаимопомощи печатников Львова в 1856-1867 годах. Анализ деятельности

Берест И. Р., Украинская академии книгопечатания

На основе документов, принципа историзма, научного и объективного подхода в статье сделана попытка проанализировать и показать значение львовских печатников и их роль в развитии галицкого общества. Также отражена важность и проблематичность разностороннего исследования самой давней истории возникновения, формирования и развития профессионального товарищества взаимопомощи печатников Львова, исследовано поэтапно историю и деятельность этой организации. В целом профессиональные союзы возникали как независимые коллективные организации самозащиты в форме рабочих обществ и Касс взаимопомощи. На протяжении первой половины XIX в. происходила кристаллизация деятельности профсоюзов под действием разных мероприятий со стороны администраций, полиции, властных структур, что способствовало дальнейшему сплочению рабочих и созданию общегородского товарищества печатников Львова. Поэтому закономерно, что в основе их деятельности стала рабочая солидарность, взаимная поддержка и помощь. Деятельность профсоюза регламентировали уставы. Целью создания и деятельности организации были прежде всего социально-экономические и культурно-образовательные цели. Их утверждали соответствующие органы государственной власти, которые не допускали профсоюзов к участию в политической жизни.

Таким образом, короткий период 1856–1867-х годов можно рассматривать как отдельный этап в процессе становления массовости профсоюзного движения в Галичине. Кроме профсоюзов полиграфистов, во многих городских населенных пунктах края появились и стали деятельными общества братской помощи слесарей, каменщиков, плотников, столяров, строителей, металлистов, врачей, аптекарей, работников торговли, почты, государственных служащих, адвокатов и многих других.

Исследуемая проблема, которая детально раскрыта в статье, имеет ценное научное значение, поскольку дает возможность решить один из важнейших вопросов – исторического опыта деятельности профсоюзных организаций Львова, в частности к вопросам, которые пока что не стали объектом комплексных исследований.

Ключевые слова: *печатники; общество; взаимопомощь; профсоюзы; взносы; вдовы; сироты*

Постановка проблеми.

Основною науково-практичною проблемою дослідження історії професійних спілок на даний момент є відсутність комплексного дослідження, що і зумовило написання даної розвідки.

Актуальність теми дослідження полягає у надзвичайній важливості профспілкового руху як невід'ємної складової соціально-економічного розвитку будь-якої цивілізованої країни світу.

Наукова новизна даного дослідження визначається тим, що воно є однією з перших спроб системного наукового дослідження діяльності професійних спілок на території Східної Галичини II половини XIX ст. на основі доступних матеріалів.

Аналіз досліджень і публікацій.

На жаль, серед вітчизняної історіографії поки ще немає комплексних досліджень на дану тематику. Лише професор Роман Берест у своєму

дослідженні акцентував незначну увагу на даній тематичі [1]. Тому у даній розвідці ми використали доступні матеріали польського походження [5; 3; 4; 6].

Виклад основного матеріалу.

Перші загальні Установчі збори членів професійних товариств друкарень Львова відбулися 30 листопада 1856 р. у приміщенні зали міського Арсеналу. Було запрошено усіх членів товариств Львова [5, р. 20]. Тоді обговорили новий проект статуту загальноміської професійної організації. Його розробили Лукаш Скерл та Францішек П'янтковський. Товариство отримало польськомовну назву «Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Drukarskiej». Його постійним протектором (від лат. – охоронець, захисник) збори обрали Едварда Віняжа. На той час він був не тільки власником львівської друкарні та книгарні, але й авторитетним членом міської ради Львова, заступником голови великої страхової компанії

«Riunione adriatica w Trieście» (Італія).

Головою загальноміського професійного Товаришування взаємодопомоги друкарів Львова Загальні збори обрали Войцеха Маргаша, який працював управителем державної друкарні міста, асистентом – Лукаша Скерла, заступником асистента – Антонія Тромпетеура, а секретарем – Францішка П'янтковського.

Членами виділу (управи) загальноміського Товаришування Львова стали Лукаш Скерл, Фердинанд Фердинандьєго, Вільгельм Лайтнер, Антоній Петрашевич, Андрій Косткевич, Вавриньць Пруський, Марцін Волошкевич, Францішек П'янтковський, Антоній Вишневський і Стефан Гучковський.

На цьому зібранні також було визначено офіційних представників від Товаришувань Львова. Так, Олександр Срочинський був представником від державної друкарні, Станіслав Байле – від друкарні К. Піллера, Титус Блонський – від друкарні Е. Віняжа, Валенти Годак – від друкарні Оссолінських і Кристіан Верхерлін – від друкарень Поремби і Ставропігії. Уповноваженими для відвідування хворих товаришів обрали Антонія Петрашевича і Лукаша Скерла [3, р. 27].

Всі обрані особи, за винятком протектора Е. Віняжа і обраних представників від друкарень, були зобов'язані виконувати свої функції лише до початку липня 1857 р., коли мали відбутися наступні загальні збори Товаришування [3, р. 26-27].

Практична робота загальноміського товариства друкарів Львова розпочалась 1 січня 1857 р. і охопила досить широкий спектр його діяльності: надання допомоги не лише колишнім працівникам, а й їхнім родинам; забезпечення матеріальною допомогою вдів, дітей-сиріт, інвалідів, хворих; створення позичкового фонду. Інновацією стала організація дозвілля для членів товариства (було створено окремий спеціальний культурно-освітній комітет) тощо [5, р. 20].

Від перших днів заснування товариство дбало про культурно-освітній та морально-етичний стан своїх членів. Важливо, що пияцтво, домашні чи вуличні скандали і навіть пропуски зборів товариства без поважних причин каралися безкомпромісно грошовими стягненнями на користь каси Товаришування [4, с. 3].

Перше засідання управи Товаришування відбулося під головуванням протектора Е. Віняжа. Після обговорення різних проблем та перспектив розвитку професійної організації було вирішено доопрацювати Статут Товаришу-

вання та подати його на затвердження у губернаторство, а також створити колективну загальноміську Касу взаємодопомоги друкарів Львова персонального і родинного фонду.

Для її формування з каси професійної спілки державної друкарні скарбник й управитель принесли готівкою 560 флоринів 37 грошів, з друкарні Віняжа – 146 фл. 24 цн., з друкарень Піллера і Шнайдера – 58 фл. 19 цн. Таким чином, загальний допомогий фонд Каси станом на 1 січня 1857 р. склав 765 фл. 20 цн., що в еквіваленті відповідало 803 злотим ринським і 60 центам [3, р. 27].

Професійно-фаховий склад загальноміського Товаришування взаємної допомоги Львова станом на 30 червня 1857 р. був наступним: одна особа записана як керівник ливарні шрифтів, чотири – відливачі шрифтів, один – наглядач, чотири – друкарі, два – підмайстри, сорок дев'ять – складальники шрифтів, сім – друкарі літографічних машин і двадцять – машиністи друкарських верстатів.

30 червня 1857 р. відбулося засідання управи загальноміського Товаришування. Один з розробників Статуту – Лукаш Скерл доповів присутніх, що ще 9 січня 1857 р. було подано на затвердження до управи губернаторства Статут організації, але він досі не затверджений. Таким чином, черговий раз було обговорено проект нового статуту та внесені поточні доповнення у нього. Одним з них було питання про необхідність створення при загальній Касі Товаришування окремого фонду допомоги вдовам, сиротам та інвалідам.

Перші загальні звітні збори загальноміського професійного товариства «Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Drukarskiej» відбулися 5 липня 1857 р. в актовій залі будинку культурно-освітнього товариства ім. Оссолінських у Львові. На зборах був присутній офіцер міської поліції Бачинський, який пильно стежив за усіма присутніми, виступами та робив собі певні замітки. Відповідно до порядку денного зборів, асистент Лукаш Скерл виголосив детальний звіт про піврічну соціальну, культурну та фінансову діяльність Товаришування взаємодопомоги. Він також зазначив, що за останні півроку до загального фонду спілки звернулося за матеріальною допомогою 34 особи. Серед них було чимало вдів, дітей-сиріт та інвалідів виробництва. Усі вони отримали відповідну допомогу. На той час кількісний склад Товариства зменшився, з причини смерті поліграфічних працівників у спи-

ску загальноміського Товаришування друкарів Львова зафіксовано 81 особу (в травні 1857 р. було 88 осіб!). У загальному фонді Каси взаємодопомоги нараховували 1140 гульденів і 2 крейцери. Потім Лукаш Скерл познайомив присутніх з основними положеннями, які внесені як доповнення до Статуту спілки та обґрунтував нагальну потребу заснування окремого фонду вдів, сиріт і інвалідів [3, р. 27].

Учасники загальних зборів не вважали за доцільне вносити зміни в склад управи загальноміського Товаришування взаємодопомоги друкарів Львова. Лише членом управи спілки замість Вільгельма Ляйтнера вони обрали Станіслава Вуфку.

Було затверджено офіційних збирачів членських внесків із членів професійних організацій друкарень Львова, а саме: Антона Борецького, Станіслава Байле, Василя Яремчишина, Францішка Шмідта і Кристіана Верхерліна.

Для відвідування хворих колег одногосно обрали Яна Краса і Антонія Петрашевича. Секретарями робітничого Товаришування на наступний піврічний термін залишилися Лукаш Скерл і Францішек П'янтковський.

У другій половині 1857 р. при Касі взаємодопомоги львівських друкарів було створено два окремі фонди. Наприкінці поточного року, крім особистого та родинного фондів, було створено фонд хворих, інвалідів і сиріт, який налічував 76 осіб та поховальний фонд – 33 особи. В загальному фонді каси було 1 103 гд. 14 кр. [3, р. 27].

Дані фінансового стану фонду хворих та інвалідів свідчать про загальну тенденцію зростання прибутків і числа членів фонду хворих та інвалідів. Винятком є перша половина 1859 р., коли, унаслідок вибуху австро-волоської війни, 5 осіб членів зазначеного фонду було мобілізовано до війська.

Схожа ситуація простежується в інших фондах загальноміського Товаришування взаємодопомоги друкарів. Однак число членів у фондах майже ніколи не було стабільним, що пояснюється частими смертями, каліцтвом та ін. Тому про чисельність членів того чи іншого фонду слід говорити за конкретний період. Наприклад, станом на середину 1860 р. у фонді вдів і сиріт налічувалося 53 члени, які регулярно сплачували внески, хворих та інвалідів – 79, особистому фонді львівських типографів – 90, родинному – 81, поховальному – 38 осіб. На середину 1861 р. у фонді вдів і сиріт було 52 члени, хворих та інвалідів – 91, особистому фонді

львівських типографів – 91, родинному – 86, поховальному – 39 осіб. З наведеного порівняння цифрових даних видно, що за один рік найбільше зросла чисельність фонду хворих і інвалідів (з 79 до 91 чол.). Ймовірно, що саме умови праці скеровували робітництво на пошук певного протягунку від непередбачених обставин.

У найважчому становищі перебував поховальний фонд, який був найменш чисельним та мав чи не найбільші видатки. Так, 4 вересня 1857 р. померла дружина члена загальноміського Товаришування взаємодопомоги друкарів Олександра Земніцького. На її поховання з Каси спілки рідним виплатили 25 гульденів. Проте у зв'язку з критичним становищем родини профспілка також взяла на себе оплату за посмертну відправу священика, що додатково склало ще 60 гульденів. 21 вересня помер багатолітній член Товаришування Францішек Левкович. Рідним покійного з Каси Товаришування виплатили на поховання 30 гульденів і т.д.

Звичайно, що одними внесками підтримати існування того чи іншого фонду було дуже важко. Щоб врятувати існування фондів взаємодопомоги, їх керівники періодично вдавалися до організації різних благочинних акцій та заходів, заробітку коштів на дивідендах, практикувалося фінансове покарання недисциплінованих колег за порушення етики, моралі, вживання алкоголю тощо. Найчастіше за рішенням управи Товаришування накладені штрафи скеровували у фонд вдів та сиріт [4, р. 3].

Помітного поширення набуло надання у позичку своїм колегам під невисокі відсотки вільних коштів із Каси товариства. Певні суми періодично вкладали у цінні папери, закупівлю державних облігацій, що приносило певний прибуток організації.

Інфляція, яка знижувала купівельну спроможність грошової одиниці, чи не найбільше впливала на підвищення вступних та поточних внесків. Запроваджувалися різні додаткові оплати для нових членів Товаришування. Часто відбувалася організація добровільних пожертв. Нерідко меценатами-жертводавцями ставали власники друкарень та інших міських підприємств Львова й Галичини.

Незважаючи на фінансову скруту, в жовтні 1860 р. на пропозицію секретаря Товаришування Францішка П'янтковського для підтримки здоров'я та різних непередбачених випадків травматизму на виробництві для безкоштовного забезпечення членів Товаришування було за-

прошено на роботу лікаря-хірурга Таугла, якому із загального фонду професійної організації виділили окреме приміщення, закупили інструментарій та ліки й виділили заробітну плату.

Діяльність загальноміського Товаришування взаємодопомоги друкарів Львова дисциплінувала та згуртовувала робітництво, а у ставленні до державної влади, як на загал, мала лояльний характер. Тому ні поліція, ні австрійська влада не мали підстав ліквідувати Товаришування, але до його діяльності ставилася насторожено. За контроль над професійною спільнотою персонально перед губернаторством відповідав надкомісар поліції Львова П. Гіршберг. Без погодження з ним та його особистої участі заборонялося проведення будь-яких заходів спільки.

Крім цього, губернаторство не поспішало затверджувати Статут Товаришування взаємодопомоги, який неодноразово довго затримували, а потім повертали на допрацювання. Так, 4 серпня 1858 р. його подали на затвердження в управління губернаторства, а звітди повернули назад на допрацювання аж 15 квітня 1859 р. Восени 1859 р. Статут знову подали на розгляд і лише 2 жовтня 1860 р. його затвердили [3, р. 29].

Діяльність управи загальноміського Товаришування взаємної допомоги друкарів Львова носила прозорий характер. Починаючи від січня 1857 р. до кінця 1859 р., кожне півріччя періодично відбувалися засідання управи, подавалися й затверджувалися колективом детальні фінансові звіти, а також проводилися Загальні звітні збори, на яких відповідалі особи організації звітувалися про виконану роботу.

Періодично на зборах Товаришування піднімалося, колективно обговорювалося й вирішувалося багато важливих соціально-економічних, виробничо-технічних, культурно-освітніх питань, які охоплювали різні боки життя та праці спілчан.

Місцем проведення зборів для загальноміського Товаришування на багато років поспіль від кінця 50-х рр. XIX ст. стало приміщення друкарні та актові зали польського культурно-освітнього товариства ім. Оссолінських у Львові [6, р. 43]. Не випадково вже в середині XIX ст. Оссолінеум був добре відомим та визнаним європейським науковим центром. Згодом будівлю з усіма цінностями та майном родина Оссолінських безкоштовно передала на довічне користування громаді Львова [2, с. 49-50].

У діяльності організації загальноміського Товаришування заслуговує на особливу увагу

виховна робота управи. Так, від часу утворення організації особлива увага відводилася наведенню дисципліни. Навіть неявка без поважної причини уповноваженого на збори чи інший захід професійної спільки каралися штрафом, який скеровували на поповнення фонду вдів і сиріт. Іноді зустрічаються випадки не тільки грошового покарання порушників, які здебільшого склали 1-2 злотих, але і відрахування з рядів професійної організації [3, р. 3].

Так, 29 січня 1860 р. Михайла Депутовича, який у 1857 році був у числі засновників загальноміського Товаришування взаємодопомоги друкарів Львова, за повторне публічне вживання алкоголю та нанесену шкоду установі вигнали з числа спілчан, а відтак позбавили його можливості у майбутньому отримувати від каси Товаришування будь-яку допомогу [3, р. 29].

Також із метою зростання різностороннього значення та соціальної місії фондів при загальноміському Товаришуванні друкарів Львова наприкінці 50-х рр. XIX ст. було створено окремий Комітет, члени якого слідували й спільно з представниками фондів займалися організацією та проведенням для членів товариства різних громадських заходів та імпрез. Важливе значення в руслі формування й розширення культурно-освітньої роботи отримала організація концертів, балів, театралізованих вистав і навіть звичайних виступів керівництва професійної спільки з нагоди тієї чи іншої події, ювілею, чергової річниці тощо [4, р. 3].

Соціальна місія Товаришування взаємодопомоги мала надзвичайно важливе значення. Від часу створення загальноміського Товаришування друкарів у Львові (1857 р.) найбільше допомоги члени спільки отримали в першій половині 1861 р. Так, у звіті на чергових Загальних зборах, що відбулися в залі друкарні ім. Оссолінських 7 липня 1861 р., записано, що 91 член організації отримав грошову допомогу у фонді вдів, сиріт та інвалідів, а 38 осіб скористалося допомогою похоронного фонду.

Прибуток за перше півріччя 1860 р. склав 4.249 фл. 65 цн. Закуплено державних процентних облігацій на суму 513 фл. Фактично вільні кошти склали 3.383 фл. 98 цн. Половину цих коштів було вирішено надати членам Товаришування друкарів Львова у вигляді позички під низькі відсотки, а решту залишити у профспільковій Касі.

На початок 60-х рр. XIX ст. у фонді загальноміського Товаришування друкарів Львова

нагромадилися значні кошти. Їхнє збереження у звичайному приміщенні було небезпечним. Навіть почастишали випадки прямого розкрадання грошей. Так, на засіданні управи товариства 19 серпня 1861 р., було розглянуто персональну справу касира позичкового фонду Антонія Вишневського, який незаконно присвоїв собі 12 фл. 64 цн. і, незважаючи на зауваження та вимогу членів ревізійної комісії, коштів у касу Товаришування не повернув.

Враховуючи реалії та можливість викрадення профспілкових грошей, управа загальноміського Товаришування друкарів Львова звернулася до магістрату Львова за допомогою. На засіданні управи, 14 липня 1861 року, голова Товаришування Войцех Маргаш сповістив присутніх, що у відповідь на прохання управи товариства львівський магістрат прийняв Касу взаємодопомоги до себе на збереження [3, р. 30].

Перші міжнаціональні тертя в середовищі членів професійних спілок, зокрема загальноміського Товаришування друкарів Львова, документально простежуються лише від початку 60-х рр. XIX ст. Варто зауважити, що революційні події 1848 р. у Львові і, зрештою, в Галичині, а також поява українського та польського національних рухів на галицьких землях майже не вплинули на національне розмежування робітництва у професійній спілці львівських поліграфістів.

Але тепер, тобто наприкінці 1861 року, коли управа загальноміського Товаришування ухвалила далеко не просте рішення, що іудеї і навіть християни-протестанти, які також працюють в іудейських друкарнях, від перебування у загальноміському Товаришуванні друкарів Львова мають бути відлучені, ситуація в робітничому середовищі помітно змінилася. Що стало причиною появи такої ухвали поки що залишається невідомо. Але зауважимо, що ще довго робітництво професійних спілок буде намагатися відстоювати свій вибір.

Таке рішення, перш за все, викликало невдоволення і певне нерозуміння у багатьох членів професійної спілки (найбільше євреїв), які справно сплачували встановлені суми внесків, підтримували діяльність організації, але позбавлялися права при потребі скористатися підтримкою чи допомогою професійної організації.

На загальних зборах 13 липня 1862 року в залі друкарні Оссолінських було обговорено проект нового статуту, який переклали польською мовою. За результатами виборів головою

став Войцех Маргаш, його заступником Валентин Годак, секретарем – Францішек П'янтковський. Посади асистентів Товаришування здобули Лукаш Скерл і Фердинанд Фердинандьєго.

Тоді ж головним контролером та ревізором Каси загальноміського Товаришування друкарів Львова члени спілки на зборах обрали Антонія Маньковського.

Відвідування хворих і скалічених працівників спілки за місцем їх проживання чи лікування доручили забезпечити Августу Скерлу і Кіпріану Гомеському.

Важливу ухвалу було прийнято на засіданні виділу 28 серпня 1864 р. Вирішено, що безробітний член Товариства, який сплачує внески, і протягом двох місяців захворів, має право на лікування за рахунок Товаришування тільки в загальній лікарні, а на випадок смерті згідно п. 43 Статуту вдова може також розраховувати на матеріальну допомогу.

На відкритому зібранні 16 липня 1865 р., яке знову проходило також в залі друкарні ім. Оссолінських, ухвалено, щоб усі особи, які вступають до лав товариства, сплачували так звану шлюбну «таксу» у фонд вдів і сиріт, що була встановлена у розмірі 10 фл.

Окремим рішенням було ухвалено, що вдовам померлих членів Товаришування упродовж року виплачувати кожного місяця по 5 фл. грошової допомоги.

Непересічна подія трапилась 6 травня 1866 р. на засіданні головної управи Товаришування. Голова управи Войцех Маргаш оголосив, що внаслідок аморальної поведінки, неповаги до свого здоров'я, через постійне нічне вештання по шинках і гру в карти не для забави, але для заробітку, що для інваліда є недопустимим явищем, отримувати матеріальну підтримку з товариства є непристойним. Тому було ухвалено рішення припинити надання грошової допомоги інвалідові виробництва Генріху Мазуркевичу терміном на 1 місяць [3, р. 31].

Також правління уклало угоду з похоронним підприємцем п. Юліаном Курковским і п. Антоніною Стефан у непередбаченій чи нагальній справі організації та влаштування поховань померлих членів Товаришування, їх вдів, дітей тощо. Сума на поховання була узгоджено в розмірі 32 фл. за одну особу, хоча досі плата складала 35 злотих.

На зборах 15 липня 1866 р., які відбулися в залі друкарні ім. Оссолінських, було затверджено внесення незначних доповнень та змін до Статуту Товаришування. Одним із доповнень було

те, що можна приймати нових членів у Товаришування взаємодопомоги друкарів Львова на загальних підставах, але осіб не старших 40-річного віку. Для чоловіків, старших за 40 років, було встановлено вимогу внесення щотижневого членського внеску в подвійному розмірі упродовж наступних 6 років.

Інше доповнення передбачало, що для дітей-сиріт унаслідок втрати годувальника (колишнього члена професійної спілки) продовжувалася виплата грошової допомоги до виповнення 18 літнього віку.

На засіданні управи товариства 1 вересня 1866 р. ухвалено, що голова товариства повинен досі займатись похованням членів, усілякі ж надлишки з призначених коштів по оплаті на поховання слід віддавати вдові або сиротам, а у їх відсутності – розділити між бідними.

Під впливом діяльності Товаришування взаємної допомоги львівських друкарів подібні профспілкові організації виникають у різних галузях господарства у Познані, Кракові, Лодзі, Вроцлавку, Відні та інших містах. Цікаво, що тоді новостворена профспілка віденських поліграфістів навіть звернулася до львівського Товаришування взаємної допомоги друкарів про узгодження розцінок на виконані роботи та створення одного спільного профспілкового об'єднання в межах усієї Австрії [4, р.4]. Однак ця перша спроба створення загальнодержавного профспілкового об'єднання закінчилася невдало.

Посилаючись на положення конституції

1867 р., а також чинного закону держави «Про союзи та спілки», було вирішено вступити у склад Центральної Комісії Професійних спілок Австро-Угорщини [1, с. 16-17].

Висновки.

Загалом, професійні спілки виникали як незалежні колективні організації самозахисту у формі робітничих товариств та Кас взаємодопомоги. Тому закономірно, що в основі їхньої діяльності стала робітнича солідарність, взаємна підтримка та допомога. Практична діяльність зосереджувалася, насамперед, на матеріальній підтримці та допомозі колег на випадок травматизму, втрати працездатності, а у випадку смерті – покриття витрат на поховання, утримання вдів, сиріт тощо.

Важливо, що творцями та активними діячами професійних організацій Східної Галичини виступали робітники і службовці різних професій та національностей. Упродовж першої половини XIX ст. відбувалася кристалізація діяльності профспілок під дією різних заходів з боку адміністрацій, поліції, владних структур, що сприяло дальшому згуртуванню робітництва та створення загальноміського Товаришування друкарів Львова.

Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити одне з найважливіших питань – історичного досвіду діяльності профспілкових організацій Львова, зокрема до питань, які поки що не стали об'єктом комплексних досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817–1939 рр.) / Р. Берест. – Дрогобич: Відродження, 1995. – 126 с.
2. Булик Н. Львівська археологія XIX – початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї / Н. Булик. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівський інститут економіки і туризму, 2014. – 304 с.
3. Bober A. W. Historia drukarń i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie / A. W. Bober. – Lwow: Drukarnia Zakładu Narodowego Ossolińskich, 1926. – 242 p.
4. Buniak P. Zarys historyczny organizacji drukarzy Lwowskich. Ognisko. Jednodniówka / P. Buniak. – Lwów. 1935. – P. 3-16.
5. Kieszczyński L. Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939 / L. Kieszczyński. – Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ, 1972. – 433 p.
6. Zakład narodowy im.Ossolińskich we Lwowe (1927). – Lwów. – Retrieved from: <http://www.lwow.com.pl/ossolineum/ossolineum1.html>

REFERENCES

1. Berest, R. (1995). *Narysy istorii profspilkovoho rukhu v Zakhidnii Ukraini (1817–1939 rr.) [Essays of history of trade-union motion are in Western Ukraine (1817-1939)]*, Drohobych: Vidrozhennia [in Ukrainian].
2. Bulyk, N. (2014). *Lvivska arkeolohiia KhIKh – pochatku KhKh stolittia: doslidnyky, naukovi ustanovy, muzei [Lviv archaeology of XIX - to beginning of XX of century : researchers, scientific establishments, museums]*. Lviv: Ukrainian Institute of Ukrainian Studies I. Krypiakievych; Lviv Institute of Economy and Tourism [in Ukrainian].
3. Bober, A.W. (1926). *Historia drukarń i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie*. Lwow: Drukarnia Zakładu Narodowego Ossolińskich.
4. Buniak, P. (1935). *Zarys historyczny organizacji drukarzy Lwowskich*. Ognisko. Jednodniówka. Lwów
5. Kieszczyński, L. (1972). *Kronika ruchu zawodowego w Polsce. 1808–1939*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
6. *Zakład narodowy im. Ossolińskich we Lwowe (1927)*. Lwów. Retrieved from: . <http://www.lwow.com.pl/ossolineum/ossolineum1.html>

Берест Ігор Романович

Кандидат історичних наук, доцент
Українська академії друкарства
79020, м. Львів, вул. Підголокко, 19

Berest Ihor

Ph.D. of Historical sciences, Associate Professor
Ukrainian Academy of Printing
19, Pidholosko str., Lviv, 79020, Ukraine

Email: berestigor1@gmail.com   ORCID: 0000-0001-6141-4678

Цитування: Берест І. Р. Загальноміське професійне товариство взаємодопомоги друкарів Львова в 1856–1867 роках. Аналіз діяльності / І. Р. Берест // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21, № 11. – С. 5-13.

Citation: Berest, I.VR (2018). Zahalnomiske profesiine tovarystvo vzaiemodopomohy drukariv Lvova v 1856–1867 rokakh. Analiz diialnosti [Lviv printings general professional assosiation of mutual assistance in 1856-1867. Analysis of activity]. *Scientific and theoretical almanac «Grani», 21(11), 5-13.*

Стаття надійшла / Article arrived: 01.10.2018

Схвалено до друку / Accepted: 03.11.2018